

У позадини велике економске кризе води се тихи идеолошки рат. На једној страни су САД и англосаксонски свет, док је на другој страни континентална Европа предвођена Немачком. Овај рат ниског интензитета и не увек јасних линија разграничења траје одавно. Данас, у години опасног (економског) живљења, сукоб је додатно појачан.

Немачка све гласније оптужује Америку да је својом пасивношћу допринела ескалацији светске економске кризе. Тврди се да су САД арогантно и грубо одбијале сваки предлог за увођење озбиљније контроле финансијског система. Суштина сукоба је много дубља, и није везана само за неслагање у вези са степеном контроле финансијског система. Реч је о различитом виђењу будућности капитализма, посебно ефикасности саморегулишућег тржишта.

Први светлећи метак у овом рату идеја испаљен је још априла 2005. године. Франц Минтеферинг, у том тренутку председник немачке Социјалдемократске партије, оптужио је финансијске инвеститоре да се попут најезде скакаваца обрушавају на компаније, прождиру их, а затим прелазе на нову жртву. Ова изјава је имала велики публицитет и њен ехо је трајао недељама. Реч „скакавац” је постала део новог економског жаргона.

Реакција на Минтеферингове ставове је била жестока. Оптужбе су се кретале у широком распону – од оних за демагогију и неразумевање светских економских токова, до вероватно најмалигније – да је реч о притајеном антисемитизму. У тој лавини осуда потонуле су критике које је Минтеферинг износио на рачун огромних плата и профита у банкама, као и његов страх да би опсесивна профитна оријентација финансијског сектора на крају могла угрозити и саму демократију.

Ставови Минтеферинга нису били испад усамљеног политичког ексцентрика. Он је говорио у име многих који су бранили немачки модел капитализма који почива на солидарности, који не воли хазардирање и више верује у рад и реалну економију него у шпекулације и финансијски хокус-покус.

С друге стране, добар део критике немачког модела је био везан управо за финансијски сектор, али са другачијом аргументацијом. Критичари су нападали „демодирани” финансијски систем који, за разлику од англосаксонског, не уме да прави велики профит. Још горе, немачке банке више воде рачуна о заштити и опстанку компанија-клијената, него што брину о добробити својих акционара. Под сталним ударом је и конзервативизам немачких грађана, поготово њихова несклоност да своју штедњу улажу у берзанске папире. Притисак је био перманентан, и поклапао се са проблемима који су добрим делом били везани за огромне трошкове немачког уједињења. Под теретом економских невоља, под великим притиском агресивне неолибералне идеологије, социјалдемократски модел се постепено крунио. Немачка идеја капитализма се повлачила пред англосаксонском.

Пре две недеље, немачки министар финансија Пер Штајнбрик је одлучно најавио крај дефанзиве. Штајнбрик критикује слободно и неспутано тржиште које се управо урушава,

и истовремено прориче крај финансијске доминације САД и њеног статуса финансијске суперсиле. Свет ће, по Штајнбрику, поново постати финансијски мултиполаран. У оваквим ставовима има и понешто фрустрираног сеирења – Немачка је предуго и незаслужено била присиљавана да слуша надобудне економске лекције.

У овом сукобу идеја, на немачкој страни је и Француска, до јуче оптерећена комплексом Велике Британије. Гледано из Париза, Лондон је изгледао као „обећана земља” у коју су амбициознији Французи одлазили да зараде велики новац. „Тачеризам” је годинама промовисан као супериорни модел који би Француска морала усвојити не би ли се извукла из стања економске и институционалне летаргије. Председник Саркози је најављиван као реформатор и као весник управо такве врсте препорода. Није фраза рећи – после ове кризе ништа неће бити исто.

С друге стране, неозбиљно је, или бар прерано, проглашавати тријумф или обнову европске социјалдемократске идеје. Може бити да Европа потцењује виталност Америке и њен капацитет да своје проблеме амортизује, или да их у већој или мањој мери превали и на друге. Када се прашина слегне и када се преброје жртве, сасвим је могуће да Европа буде на већем губитку од САД. Коначни биланс „година које су појели скакавци” биће јасан тек када свет изађе из рецесије у коју финансијска криза нужно води.

Свеједно, у овом финансијском злу и у мукама које тек предстоје има и понечег доброг. Европа је добила време и могућност да предахне, да поврати пољуљано самопоуздање и још једном размисли о правцу којим ће ићи. То размишљање ће сада бити ослобођено огромног притиска који се годинама ваљао најутицајнијим медијима, агресивно и упорно промовишући неолиберални економски модел. Ту и тамо, оглашаваће се неолиберални десперадоси, али то бар неко време неће бити притисак, већ само економска комедиографија.

Велики економски потреси ће неминовно довести до преиспитивања економских и политичких идеја које су превладавале последњих деценија. У том смислу, ова криза ће понајвише личити на ону из 1929. године. Она је свету, на бољој страни, подарила кензијанску економију и социјалну државу, али на супротној страни – фашизам. Треба се надати да је Минтеферингов страх био претеран и да ова криза нема потенцијал да угрози демократију, или још горе – да свет уведе у нове фаталне конфронтације.

www.nkatic.wordpress.com

Политика
[објављено: 07/10/2008.]